
Historia techniki na łamach miesięcznika "Mechanik".

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/2, 448-449

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O LOTNICZEJ METODZIE POSZUKIWAŃ ARCHEOLOGICZNYCH

Odznaczenie na wnioszek Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN trzech oficerów lotnictwa: Odznakami Tysiąclecia¹ dało czasopismom wojskowym okazję do zapoznania czytelników z badaniami nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim, w tych bowiem właśnie badaniach, prowadzonych — jak wiadomo — pod kierunkiem doc. M. Radwana, uczestniczyli odznaczeni. Krótką informacją mgra Andrzeja Monastyrskiego ukazała się w nrze 20/1967 codziennej gazety Wojska Polskiego „Żołnierz Wolności”, a obszerny artykuł tegoż autora *Podniebni archeolodzy* — w nrze 6/1967 tygodnika Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju „Wiraze”. Artykuł kończy się postulatem szerszego stosowania metody lotniczej przy badaniach nad historią techniki i kultury materialnej.

E. O.

NOWY ZESPÓŁ ŹRÓDEŁ DO DZIEJÓW ODLEWNICTWA

W nrze 11/1966 „Przeglądu Odlewnictwa” doc. J. Piaskowski w artykule *Ceny metali i odlewów w pierwszych polskich podręcznikach arytmetyki z XVI i XVII w.* zwrócił uwagę na nie wykorzystane chyba dotychczas źródło wiadomości ekonomicznych, dotyczących dawnego rzemiosła. Dane o cenach metali i odlewów w podręcznikach: T. Kłosa *Algoritmus to jest nauka liczby* (Kraków 1538), B. Wojewódki *Algorithm to jest nauka liczby* (Wilno 1602), J. Gorczyzna *Nowy sposób arithmetyki* (Kraków 1647) i K. Schedela *Arithmetyka to jest nauka rachunku* (Kraków 1663) wzajemnie się potwierdzają, co świadczy o ich wiarygodności. Znacznie więcej zresztą danych zawierają wymienione podręczniki odnośnie do cen żywności, bydła, drobiu, wyrobów tekstylnych, przeliczeń różnych miar i wag oraz wartości obiegowych monet różnych krajów.

W podręcznikach arytmetyki z wieków XVI—XVII znaleźć można także pewne wiadomości techniczne, m. in. najprawdopodobniej pierwsze w języku polskim określenie prób złota i srebra w książce J. A. Gorczyzna.

W tym samym zeszycie „Przeglądu Odlewnictwa” ukazała się praca doc. J. Piaskowskiego *W setną rocznicę wydania pierwszego zeszytu „Przeglądu Technicznego”*, w której omówiono w zarysie udział publikacji poświęconych odlewnictwu w zawartości tego czasopisma. Tak np. w latach 1926—1936 w miesięczniku ukazało się 136 publikacji o tematyce odlewniczej, co stanowi 55,3% całej polskiej bibliografii odlewnictwa z tego okresu. Praktyka wydawnicza „Przeglądu Technicznego” miała decydujący wpływ na profil późniejszych czasopism branżowych: „Przeglądu Odlewniczego” (1937—1939) i „Przeglądu Odlewnictwa” (od 1951 r.), podobnie zresztą, jak innych polskich czasopism technicznych.

J. P.

HISTORIA TECHNIKI NA ŁAMACH MIESIĘCZNIKA „MECHANIK”

Czasopismo „Mechanik” należy do nielicznej grupy czasopism naukowo-technicznych, które poświęcają od czasu do czasu nieco miejsca zagadnieniom historii techniki. Z tym większym zadowoleniem kwitujemy, że w roczniku 1966 znaleźliśmy następujące artykuły: w nrze 1 — *Z historii Zjazdów Techników Polskich* (H. Chmielewski), *Witold Broniewski — Życie i dzieło* (K. Wesolowski); w nrze 2 — *Dorobek ruchu stowarzyszeniowego w 20-letnim okresie PRL*; w nrze 9 — *Zjazd Wawelberczyków* (L. H.), *Rodowód szlifierek ze znakiem Jotes* (K. Wójcicki);

¹ Por. informacje na s. 467 niniejszego numeru.

w nrze 11 — *Uroczysty jubileusz w Pleszewskiej Fabryce Obrabiarek* (A. W.), *O historię polskiego przemysłu* (H. Ch.); w nrze 12 — *Sto lat Przeglądu Technicznego* (H. Ch.). Ponadto w nrach 2, 4, 5 i 10 znajdujemy szereg drobnych wzmianek historycznych.

ROZWÓJ PRAW I PRZEPISÓW OBOWIĄZUJĄCYCH W PRZEMYSLE NAFTOWYM

Mgr inż. Karol Jahoda opublikował trzy artykuły na temat obecnego stanu prawodawstwa obowiązującego w przemyśle naftowym oraz historycznego rozwoju przepisów prawnych w tej dziedzinie gospodarki.

Są to następujące artykuły: *Rozwój ustawy, rozporządzeń, zarządzeń, przepisów i instrukcji dotyczących kierownictwa i dozoru w przemyśle naftowym* („Nafta”, nr 2/1965); *Dawne i nowe przepisy, instrukcje, normy, zarządzenia i różne wytyczne dotyczące bhp zakładów górniczych przemysłu naftowego w Polsce* („Nafta”, nr 5/1965); *Prawo górnicze PRL* („Wiadomości Naftowe”, nr 6/1965).

Artykuły są w zasadzie pewnego rodzaju zestawieniami różnych aktów normatywnych, które obowiązywały lub obowiązują w przemyśle naftowym (artykuł omawiający prawo górnicze rozpatruje je z punktu widzenia górnictwa naftowego). Zestawienia zostały przez autora opatrzone komentarzami.

J. J.

WKŁAD KAZIMIERZA SZPOTAŃSKIEGO DO ROZWOJU POLSKIEJ ELEKTROTECHNIKI

10 lipca 1966 r. zmarł w Warszawie Kazimierz Szpotański, który był czołową postacią w elektrotechnice polskiej, zwłaszcza w przemyśle elektrotechnicznym. Pamięć zmarłego uczciła redakcja „Przeglądu Elektrotechnicznego” obszernym artykułem przedstawiającym jego życie i działalność (nr 10/1966). Zarys tej działalności stanowi równocześnie pokaźny fragment dziejów naszej elektrotechniki. W artykule zamieszczono m.in. wiele danych dotyczących powstania i rozwoju Fabryki Aparatów Elektrycznych, której inż. Szpotański był założycielem i kierownikiem, a która w okresie międzywojennym odniosła tak wiele sukcesów technicznych.

J. J.

60 LAT ELEKTROWNI KRAKOWSKIEJ

W miesięczniku „Energetyka” (nr 1/1966) mgr K. Kaczor omawia jubileusz 60-lecia Elektrowni Krakowskiej. Uruchomiona w 1905 r. Elektrownia Miejska w Krakowie, obecnie organizacyjnie należąca do Zakładu Energetycznego Kraków-Miasto, posiadała z początku dwa zespoły prądu stałego napędzane silnikami gazowymi po 300 K.M. Obciążenie szczytowe wynosiło wówczas 217 kW, ale zapotrzebowanie na energię elektryczną poczęło tak nieproporcjonalnie rosnać, że w 1910 r. przystąpiono do rozbudowy elektrowni i zainstalowano 3 kotły po 270 m² powierzchni ogrzewalnej oraz 2 turbogeneratory po 0,75 MW na prąd zmienny trójfazowy o napięciu 5 kV. W 1914 r. elektrownia osiągnęła moc 2,3 MW.

W latach 1915—1921 wybudowano obok starej nową elektrownię i zainstalowano w niej dwa turbogeneratory po 3 MW, w 1925 r. — następny turbogenerator 6 MW oraz wprowadzono wyższe napięcie sieci energetycznej 15 kV. W 1937 r.